

Ženy v komunálnej politike v Európskej únii: diskusia o implementácii volebných kvót v rôznorodých systémoch územnej samosprávy¹

Daniel Klimovský²

Fakulta sociálnych a ekonomických vied, Univerzita Komenského, Bratislava
Filozofická fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc

Women in Local Politics in the EU: Discussion on Implementation of Gender Quotas in Different Local Government Systems. Gender issue became a hot political issue just few decades ago. Although several interesting measures aimed at increase of the women's political representativeness have been introduced in the European countries, their outcomes vary a lot. A main objective of this article is to analyze as well as discuss both introductions of gender quotas in different local government systems and impacts of these quotas. For the analytical purposes, I deal with the relevant legal provisions. In addition, selected electoral results are taken into consideration too.
Sociológia 2015, Vol. 47 (No. 5: 504-526)

Key words: *gender; local politics; local elections; gender electoral quotas; EU*

Úvod

Kvalita demokracie bola v posledných dekádach jednou z hlavných politických agend v krajinách naprieč celou Európou. Zaujímavým faktom je to, že aj napriek významným rozdielom medzi 'starými demokraciami' a 'novými demokraciami', obe skupiny zavádzali do svojej politicko-administratívnej praxe veľmi podobné nástroje. V tomto kontexte nemôže prekvapiť konštatovanie, že výstupy, ktoré so sebou priniesla implementácia týchto nástrojov, sa v porovnaní jednotlivých krajín medzi sebou významne líšili.

Tento článok je zameraný na vybrané nástroje, často označované ako demokratizačné inovácie (Schaap et al. 2010), ktorých hlavným účelom bolo posilnenie postavenia a zapojenia žien do komunálnej politiky a administratívy. Analytická časť pozostáva jednak z komparatívnej analýzy zavádzania relevantných nástrojov vo vybraných krajinách EÚ a jednak z diskusnej časti, v rámci ktorej konfrontujem dosiahnuté výstupy s aktuálnym teoretickým rámcom danej problematiky. Jedným z hlavných cieľov je pri tom preukázať

¹ Tento článok je jedným z výstupov projektu POST-UP II č. CZ.1.07/2.3.00/30.0041 implementovaného na Univerzite Palackého v Olomouci. Spracovanie článku bolo uľahčené aj vďaka projektu COST Action IS1207: Local Public Sector Reforms (LocRef), prostredníctvom ktorého mal autor možnosť stretnúť relevantných kolegov pôsobiacich v zahraničí a osobne konzultovať tému článku. Na tomto mieste je vhodné osobitne poďakovať Akselovi Sundströmovi za udelenie súhlasu s použitím ním vytvorenej mapy zastúpenia žien na lokálnej úrovni v Európe. V neposlednom rade je potrebné vysloviť vďaka i recenzentom za ich pripomienky a návrhy, ktoré prispeli k výslednej podobe článku.

² Korešpondencia: PhDr. Daniel Klimovský, PhD., Fakulta sociálnych a ekonomických vied, Univerzita Komenského v Bratislave, Mlynské luhy 4, 82105 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: daniel.klimovsky@fses.uniba.sk a Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 511/10, 77147 Olomouc, Česká republika, e-mail: daniel.klimovsky@upol.cz

toho, že demokratizačné inovácie nemusia automaticky viesť k významným zmenám a že ich implementácia môže byť sprevádzaná aj neželanými alebo neočakávanými výstupmi. Samozrejme, prezentovaná analýza i z nej vyplývajúce závery majú svoje limity a v tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že daná problematika si vyžaduje i ďalšie výskumné aktivity.

Teoretický rámec posilňovania účasti i postavenia žien v komunálnej politike

Zavádzanie demokratizačných inovácií do politického systému podľa Michelsa (2012) vedie, respektíve by malo viesť, k zvyšovaniu občianskej participácie i k posilňovaniu pozície občanov ako aktérov tvorby verejných politík, a to na všetkých politických úrovniach. Ak hovoríme o občianskej participácii, respektíve o participačnej inklúzii, na myslí máme participáciu všetkých občanov bez ohľadu na vek, rasu, pohlavie a pod. Pokiaľ ide o politickú participáciu mužov a žien, ukazuje sa, že muži preferujú radšej inštitucionalizované formy participácie a ženy, naopak, uprednostňujú skôr neinštitucionalizované participačné formy. (Hooghe – Quintelier 2014) V tomto kontexte by sa dalo predpokladať, že ženy majú pri uchádzaní sa o politické funkcie tendenciu kandidovať ako nezávislé (nestranické) kandidátky. Getimis a Hlepas (2013) ale poukazujú na to, že ženy sú lepší „stranícky vojaci“ pretože jednak zvyčajne prejavujú vyššiu mieru straníckej lojality a jednak ženy-straníčky v menšej miere formulujú/prejavujú vlastné názory, ktoré by mohli byť v rozpore so straníckym kurzom. V neposlednom rade platí podľa Getimisa a Hlepassa (2013) aj to, že ženy-političky si zvyknú uvedomovať limity svojich aktivít, v porovnaní s kolektívnymi aktivitami, pri riešení verejných problémov jasnejšie, než je tomu v prípade mužov-politikov. I preto neprekvapuje konštatovanie, že politické strany hrajú dôležitejšiu rolu pri náboře, kariére a aktivitách žien-političiek, než je tomu v prípade mužov-politikov. (Johansson 2006: 113)

Otázky súvisiace s rovnosťou pohlaví v politických právach a príležitostiach (napr. Dahlerup 2006; Hughes – Paxton 2008; Krook – MacKay 2011; Lovenduski 2005a, 2005b; Lovenduski – Norris 1993; Phillips 1995; Squires 2007; Williams 2009) sa v prostredí 'starých demokracií' stali skutočným 'výskumným hitom' už pred niekoľkými desaťročiami a od tohto obdobia bolo do politických systémov týchto krajín implementovaných viacero zaujímavých nástrojov zameraných na zvyšovanie zastúpenia žien v politike. (Davies 2006) Tieto boli podporované tak národnými vládami, ako aj medzinárodnými/nadnárodnými organizáciami, napr. OSN, EÚ, Radou Európy či Africkou úniou (Krook 2009: 10), pričom ich odporúčania boli postavené na dvoch fundamentálnych záveroch tzv. Pekingskej akčnej platformy (*The Beijing Platform for Action*) z roku 1995, a to na potrebe 1) zabezpečiť ženám

rovnocenný prístup k účasti v mocenských štruktúrach; 2) zvýšiť kapacitu žien na účasť v rozhodovacích procesoch a vo vedení. (Krook 2009: 3)

V tejto sfére je z hľadiska rozvoja výskumných aktivít možno badať dve tendencie. Na jednej strane platí, že výskum zameraný na zastúpenie a pozíciu žien v politike na národnej i medzinárodnej úrovni bol intenzívny a podporovaný aj zo strany dotknutých politických inštitúcií. (Např. Dollar et al. 2001; Gelb – Palley 2008; Janová – Sineau 1992; Kantola 2010; Karam 1998; Lott – Kenny 1999; Lovenduski 1997; McCann 2013; Moghadam 2010; Murray et al. 2012; Rakušanová 2002; Sineau 2003; Verge 2012; Wängnerud 2009) Na druhej strane ale je možné vidieť aj nesystematickosť a len relatívne nedávny zvýšený záujem o výskum zameraný na zastúpenie a pozíciu žien v politike na subnárodných úrovniach. (Např. Alibegović et al. 2013; Evertzen 2001; Filadelfiová et al. 2002; Johansson 2006; Nyiri – Vengroff 2005; Pini – McDonald 2011; Rao 2005; Sundström 2013) Bez ohľadu na uvedené je však zrejmé, ako uvádza Krook (2014), že napríklad problematika volebných kvót pre rovnomerné zastúpenie pohlaví sa síce stala objektom rýchlo sa rozširujúcich výskumných aktivít, no vo významnej miere je aj v tejto oblasti cítiť nedostatok systematických komparatívnych výskumov.

Uvedené konštatovania sa týkajú aj 'nových demokracií', i keď je pravdou, že otázky súvisiace s rovnosťou pohlaví v právach a príležitostiach sa dostali do záujmu výskumníkov neskôr, než tomu bolo v prípade 'starých demokracií'. Navyše, napriek existencii viacerých zaujímavých publikácií zameraných na zastúpenie žien v politike v krajinách stredoeurópskeho a východoeurópskeho regiónu (např. Bodnar – Śledzińska-Simon 2013; Funk – Müller 1993; Galligan et al. 2007; Janhert et al. 2001; Jaquette – Wolchik 1999; Jüptner et al. 2014; Matland – Montgomery 2003; Reuschmeyer 1998), v spoločnostiach krajín patriacich do tohto regiónu aj naďalej pretrvávajú stereotypy a predsudky vzťahujúce sa k pozícii a významu žien v politike. Například, ako uvádza Sloat (2004), ženy v krajinách strednej a východnej Európy musia, v porovnaní so ženami v krajinách 'starých demokracií', čeliť individuálnym, kultúrnym i systémovým prekážkam pri uchádzaní sa o politické funkcie, a to dokonca aj na lokálnej úrovni. Okrem prekážok, ktoré je možné identifikovať aj v spomínaných 'starých demokraciách', však ženy v 'nových demokraciách' musia čeliť napríklad pretrvávajúcim patriarchálnym postojom k postaveniu žien v spoločnosti a ich spoločenským rolám. (Sloat 2004: 55) Niektorí autori však do budúcnosti očakávajú, že náborový model v komunálnej politike bude otvorenejší a rovnejší a zatiaľ čo donedávna prevažovala technokratická orientácia, v súčasnosti sa začína presadzovať čoraz viac laická orientácia (*layman model*). (Verhelst et al. 2013: 23) Jeden z najdôležitejších súčasných trendov, ktorý potvrdzuje uvedené, je, ako uvádza Rao (2005), existencia formálnych i neformálnych snáh o inklúziu žien do volených funkcií. V súvis-

losti s týmto trendom sa intenzívne rozvíja rozsiahla diskusia o volebných kvótach. (Např. Krook 2009; Krook 2014; Murray et al. 2012)

Ak sa zameriame na volebné kvóty, diskusia sa nevyhne ich výhodám a nevýhodám. (Např. Bacchi 2006; Verge – de la Fuente 2014) Základnou výhodou volebných kvót je skutočnosť, že ide o najjednoduchší a často aj najrýchlejší nástroj na zabezpečenie želaných podielov zastúpenia mužov a žien v politických funkciách. Zdôvodnenie potreby týchto podielov pri tom vychádza z toho, že ženy predstavujú približne polovicu členov spoločnosti a teda by mali mať porovnateľný hlas v rozhodovacích procesoch. V tomto prípade nehrá podľa Mottlovej (2015) rolu ani to, že ženy v populácii nepredstavujú homogénnu skupinu. Navyše, politická reprezentácia je postavená na princípoch spravodlivosti a reprezentácie, a nie na princípoch kompetentnosti a odbornosti. Takto možno vnímať volebné kvóty aj ako jeden z prvkov podporujúcich demokratizáciu. Druhou výhodou je skutočnosť, že úspešné „príbehy“ žien môžu pozitívne ovplyvňovať emancipáciu a sebavedomie žien aj v iných oblastiach. Po tretie, začleňovanie žien do politiky so sebou nevyhnutne prináša rýchlejšiu obmenu komunálnych elít. Niektorí autori sa prikláňajú, ako k štvrtej výhode, i k tomu, že rovnomernejšie zastúpenie pohlaví v zastupiteľských orgánoch vedie aj k celospoločenskej akceptácii žien uchádzajúcich sa o vyššie funkcie v politike, administratíve či ekonomike. Táto výhoda je postavená na fakte, že ženy v súčasnosti (minimálne vo vyspelých krajinách) už nie sú menej kvalifikované než muži. Po piate, kvóty v prospech hociktorého pohlavia nediskriminujú žiadneho jednotlivého kandidáta opačného pohlavia. V tomto kontexte sú chápané len ako vyrovnávací mechanizmus. A nakoniec, šiestou výhodou je to, že ženy vnímajú dôležitosť niektorých verejných politík odlišne (týka sa to např. sociálnej politiky či zdravotníckej politiky) a sú ochotné tieto svoje preferencie transformovať aj do rozhodovania o distribúcii verejných zdrojov. (Chen 2010; Stadelmann et al. 2014) Inými slovami, ženy sú najlepšimi reprezentantkami žien, pretože dokážu chápať odlišne určité špecifiká niektorých 'problémov'.

Pokiaľ ide o nevýhody, akákoľvek kvóta môže pôsobiť diskriminačne vo vzťahu k príslušníkom toho pohlavia, ktorí v daných podmienkach prevažujú a ktorí prejavujú vyšší záujem o príslušné funkcie. Druhou nevýhodou je vyvolávanie fenoménu 'tokenizmu' (např. Floge –Merril 1986; Kanter 1977; Williams 1989), ktorého sprievodným znakom je nielen nižší rešpekt voči takto preferovaným osobám, ale tiež ich oslabovanie v rámci mocenských štruktúr. (Verge – de la Fuente 2014) Ako tretia nevýhoda sa javí možnosť zvýšeného súperenia žien medzi sebou, pretože tieto nesúperia iba s mužmi, ale vďaka kvótam aj o zaručené miesta, pri ktorých majú istotu, že ich muži obsadiť nemôžu. Štvrtou nevýhodou je to, že kvóty sa často považujú za maximum, ktoré je možné urobiť, a po ich prípadnom zavedení sa de facto „končí“

diskusia o demokratizačných inováciách v tejto sfére. Piatou nevýhodou volebných kvót je to, že pripomínajú 'Sovietsky model násilnej/riadenej emancipácie'. Keďže voliči sú čiastočne obmedzovaní vo svojom výbere, ide vlastne o nástroj popierajúci demokraciu. Šiestou nevýhodou je to, že pohlavné volebné kvóty môžu potenciálne spustiť špirálu volebných kvót aj pre inak definované skupiny (národnostné či etnické menšiny, sexuálne menšiny, vekové skupiny a pod.). Siedmou nevýhodou je to, že kvóty vedú k podozreniu, že niektoré ženy vďaka za to, kde sa dostali, viac svojmu pohlaviu, než svojim schopnostiam či tomu, čo dovedy vykonali. Po ôsme, ak sú kvóty zavádzané parlamentným rozhodnutím aj pre sféru komunálnych volieb, de facto narúšajú pomyselnú lokálnu autonómiu. Po deviate, politická reprezentácia by mala mať svoj základ v reprezentácii záujmov a myšlienok, a nie v reprezentácii nejakej spoločenskej skupiny. Poslednou, no pravdepodobne najnebezpečnejšou nevýhodou je potenciálne spájanie prípadného sklamaní, respektíve zlyhania z pôsobenia žien v politike s otočením spoločenskej mienky proti volebným kvótam.

Je dôležité uviesť si, že zavedenie volebných kvót automaticky nevedie k želanému výsledku. (Norris 2006) Ten vo významnej miere závisí napríklad od dizajnu tohto nástroja (napr. Dahlerup 2007; Larsrud – Taphorn 2006), teda či napríklad kvóty zabezpečujú minimálny podiel kandidátov určitého pohlavia, alebo či zabezpečujú minimálny počet kresiel v príslušnom zastupiteľskom orgáne. Ak sa kvóty týkajú kandidátov, potom je dôležitým faktorom to, či ide o plošný systém (napr. na kandidátnej listine má každé pohlavie zaručené minimálne percentuálne zastúpenie), systém klastrov (napr. skupina každých šiestich kandidátov v poradí určenom kandidujúcim subjektom na kandidátnej listine musí obsahovať rovnaké zastúpenie oboch pohlaví a toto pravidlo sa týka všetkých kandidátov), alebo alternačný/striedavý systém (napr. kandidáti rôzneho pohlavia sa na kandidátnych listinách musia striedať). Samozrejme, ani takéto nástroje nemusia viesť k želanému výsledku.

Metódy

Téma miestnej demokracie sa v európskom prostredí v nedávnom období stala mimoriadne populárnou sférou odborného záujmu a s ním súvisiaceho výskumu. (Např. Loughlin et al. 2011; Schaap – Daemen 2012; Schiller 2011) Väčšina z relevantných autorov sa pri tom dopracovala k záveru, že od polovice 80. rokov minulého storočia (v prípade 'starých demokracií') a od začiatku 90. rokov minulého storočia (v prípade 'nových demokracií') bol dosiahnutý významne pozitívny i keď kvalitatívne diferencovaný posun vo sfére miestnej demokracie.

Európske krajiny možno rozčleniť z mnohých hľadísk. Pri využití rôznych kritérií súvisiacich s územnou samosprávou i komunálnou politikou boli

identifikované viaceré skupiny krajín, ktorých systémy územnej samosprávy, resp. komunálnej politiky majú príbuzné prvky. Pre účely analýzy je využitá Swianiewiczova (2014) klasifikácia, ktorý na rozdiel od svojich predchodcov (napr. Heinelt – Hlepas 2006; Hesse – Sharpe 1991; John 2001; Page – Goldsmith 1987) pracuje aj s 'novými demokraciami'. V rámci EÚ rozlišuje nasledovných sedem skupín krajín: 1) severoeurópske krajiny (Dánsko, Fínsko, Holandsko, Island, Nórsko a Švédsko); 2) franko-krajiny (Belgicko, Francúzsko, Grécko, Portugalsko, Španielsko a Taliansko); 3) germánske krajiny (Nemecko, Rakúsko a Švajčiarsko); 4) stredoeurópski decentralizační šampióni (Maďarsko, Poľsko a Slovensko); 5) post-komunistické krajiny so slabšou obecnou samosprávou (Česká republika, Estónsko a Lotyšsko); 6) Litva; a 7) balkánske krajiny (Bulharsko, Chorvátsko, Rumunsko a Slovinsko).

Ak sa zameriame na volebné kvóty, potom hovoríme o celosvetovom fenoméne, pretože ako uvádzajú Krook a Messing-Mathie (2013) či Somani (2013), v uplynulých dvoch desaťročiach boli volebné kvóty implementované na rôznych politických úrovniach vo viac ako polovici krajín sveta. Tento článok však nemá ambíciu prezentovať globálnu analýzu. Naopak, výskumný záujem je limitovaný na krajiny EÚ. A v rámci nich sú sledované dva prvky:

- legislatívny prístup k volebným kvótam;
- volebná úspešnosť žien v komunálnej politike.

V analytickej a interpretačnej časti článku sa následne pracuje s dvoma základnými hypotézami:

[H1]: *Zákonné volebné kvóty týkajúce sa rovnomerného, respektíve rovnomernejšieho zastúpenia oboch pohlaví boli prijímané v rôznych krajinách EÚ, a podobne, ako je tomu pri iných demokratizačných inováciách (napr. zavádzanie priamej voľby starostov, voľného prístupu k informáciám či záväzného miestneho referenda), nie je možné určiť skupinu krajín (Swianiewicz, 2014), ktorá túto demokratizačnú inováciu zaviedla plošne.*

xxx

[H2]: *V krajinách, kde boli zavedené zákonné volebné kvóty, došlo, v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ, k významnému kvantitatívnemu nárastu podielu žien v kolektívnych zastupiteľských orgánoch obcí (t.j. obecných zastupiteľstvách, resp. obecných radách).*

Pre účely analýzy prezentovanej v tomto článku boli využité dve základné metódy. Prvou je obsahová analýza týkajúca sa relevantných legislatívnych dokumentov (napr. volebných zákonov), ktoré boli prijaté v sledovanom období v krajinách Európy. Následnou komparáciou sú identifikované zhľuky krajín, pri ktorých je možné hovoriť o podobnom alebo zhodnom prístupe k problematike zvyšovania účasti žien v politike a administratíve na lokálnej úrovni.

Druhou z využitých metód je komparácia volebných výsledkov (tieto je možné považovať za údaje sekundárneho charakteru) a následné vyhodnotenie dopadu, respektíve súvisu medzi prijatými nástrojmi (demokratizačnými inováciami) a týmito volebnými výsledkami. V prípade uvádzania výsledkov komunálnych volieb na Slovensku, využité boli primárne dáta (údaje zo zápisníc príslušných volebných komisií).

Prístupy ku kvótam v EÚ

Prirodzenou otázkou, ktorá sa natíska v súvislosti s hypotézami je to, či zákonné kvóty prispievajú k reálnemu zlepšeniu situácie v príslušných podmienkach. Za týmto účelom sú v ďalšom texte prezentované príklady z vybraných krajín, ktoré vhodne ilustrujú nedávny vývoj i existujúci stav. Skôr, než si však položíme túto otázku, je vhodné zamerať sa aj na to, prečo niektoré krajiny pristúpili k zavedeniu zákonných kvót a prečo iné krajiny tieto kvóty nezaviedli, prípadne ich dokonca apriórne odmietajú.

V Európe sa možno stretnúť s viacerými krajinami, kde volebné kvóty už boli zavedené, a to aj na lokálnej politickej úrovni (napr. Albánsko, Belgicko, Bosna a Hercegovina, Francúzsko, Grécko, Macedónsko, Poľsko, Portugalsko, Slovinsko, Srbsko či Španielsko). Špeciálne v prípade krajín západného Balkánu, teda krajín, ktoré sa o členstvo v EÚ ešte iba uchádzajú, sa ako jedno z možných vysvetlení pre zavedenie týchto kvót ponúka vplyv zahraničných donorov (vrátane EÚ) a nimi vybraných poradcov (*policy advisors*) pri plánovaní a implementácii dôležitých politických, ekonomických a administratívnych reforiem. Samozrejme, ani v ich prípade však nemožno hovoriť o priamom nanútení (*coercion*), ktoré je podľa Brauna a Gilardiho (2006) jednou z foriem difúzie verejných politík (*policy diffusion*).

Škandinávске krajiny patria medzi krajiny, kde kvóty v rámci politiky na lokálnej úrovni nie sú zavedené (určitú skúsenosť s nimi má Dánsko), no napriek tomu je zastúpenie žien v príslušných orgánoch v európskom kontexte nadpriemerné. (Caul 2001) V tejto súvislosti sa často zdôrazňuje efekt tradície protestantskej etiky, všeobecnej podpory rôznym emancipačným a feministickým hnutiam, relatívne stabilnej podpory sociálno-demokratických princípov, ako aj dlhodobej akceptácie rovnocenného postavenia žien v spoločnosti. V týchto krajinách sa pri tom má za to, že kvóty nie je potrebné zavádzať práve kvôli existencii rovnosti. Iné príbehy však ponúkajú ostatné európske krajiny, kde kvóty zavedené neboli a kde zastúpenie žien je nižšie než v škandinávskych pomeroch. Na jednej strane vystupujú krajiny, kde sa kvóty odmietajú apriórne a to bez umožnenia širokej a dlhodobej diskusie o ich význame a dopadoch. Medzi typických reprezentantov tejto skupiny patrí napríklad aj Slovensko, kde téma rodovej rovnosti zostáva predovšetkým akademickou témou a napriek viacerým vládnyim proklamáciám o podpore a posilňovaní

rodovej rovnosti, ani jedna z doterajších centrálnych vlád nebola schopná alebo ochotná presadiť zavedenie volebných kvót na akejkoľvek politickej úrovni. Druhou z týchto skupín je skupina krajín, kde síce volebné kvóty boli alebo sú dôležitou témou, no tieto boli zavedené buď iba na národnej úrovni, alebo neboli zavedené vôbec. Ide o krajiny ako napríklad Nemecko, Rakúsko či Veľkú Britániu, ktoré majú diferencované samosprávne subsystemy so špecifikami pre členské útvary, pričom sa dá očakávať, že ak tieto v budúcnosti pristúpia k volebným kvótam, bude to postupný proces podobný napríklad zavádzaniu priamej voľby starostov v týchto krajinách. (Wollmann 2009)

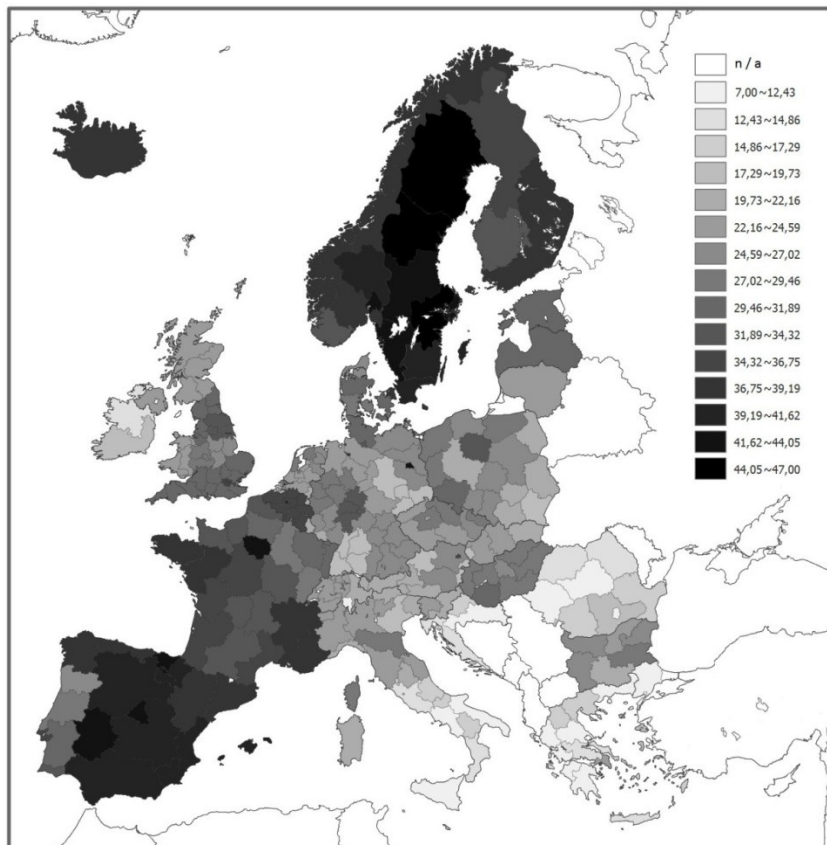
Selektívne komparatívne výskumy zamerané na praktickú implementáciu a výstupy súvisiace s týmito volebnými kvótami poukazujú na existenciu významne rozdielnych skúseností. (Např. Davidson-Schmich 2006; Dubrow 2011; Franceschet et al. 2012; Freidenvall – Krook 2011; Kenny – Mackay 2014; Kenny – Verge 2013; Verge 2013) Navyše, ako pripomínajú Dahlerup a Freidenvall (2010), dôležitú rolu pri vyhodnocovaní významu a dopadov volebných kvót majú aj hodnotiace kritériá a na ne naviazaná interpretácia. Inými slovami, podobný efekt sa v dvoch rôznych krajinách môže vyhodnocovať a interpretovať diametrálne odlišne.

Švédsko: široká spoločenská akceptácia žien bez potreby zaviesť zákonné kvóty

Švédsko možno v súčasnosti považovať za vzorovú krajinu z hľadiska rovnomerného zastúpenia oboch pohlaví vo volených funkciách bez potreby zavedenia významnejších podporných zákonných či dokonca ústavných mechanizmov. Tento stav je odrazom súhry niekoľkých sociálno-ekonomických a kultúrnych faktorov: dlhodobý významný postavenie žien vo švédskej spoločnosti, vysokého podielu vysokoškolsky vzdelaných žien, sekularizmus kombinovaný s rovnostársky orientovanou kultúrou, dlhodobý vplyv protestantskej etiky a rešpektovanie princípu proporčného zastúpenia subjektmi, ktoré vstupujú do politického boja. (Např. Dahlerup 1988; Freidenvall et al. 2006)

Komunálne voľby sú vo švédskych podmienkach postavené na súboji kandidátnych listín, pričom zodpovednosť za zostavenie týchto listín nesú lokálne politické štruktúry príslušných politických strán. Strany zvyčajne pri zostavovaní kandidátnych listín dodržiavajú rôzne dobrovoľné kvóty, pričom tieto sa nezriedka netýkajú iba rovnomerného zastúpenia pohlaví, ale napríklad aj zastúpenia rôznych menšín (např. strany sa snažia o to, aby na kandidátnych listinách boli zastúpení aj mladí voliči, členovia odborov). Táto nominačná politika ide v niektorých prípadoch až tak ďaleko, že strany pracujú aj s územím príslušného volebného obvodu a snažia sa o rovnomerné zastúpenie kandidátov aj vzhľadom na ich trvalé bydlisko.

Mapa č. 1: **Percentuálne zastúpenie žien na lokálnej úrovni v Európe: regionálne diferencie (jún 2013)**

Zdroj: Sundström, 2013, s. 7 (zverejnené so súhlasom Aksela Sundströma).

Takýto prístup politických strán viedol k stavu, kedy napríklad od roku 2002 zastúpenie žien v kolektívnych zastupiteľských rozhodovacích orgánoch na úrovni obcí nekleslo pod úroveň 40 %. Na národnej úrovni je tento trend ešte dlhodobejší a platí, že zastúpenie žien vo švédskom parlamente nekleslo už od prvej polovice 90. rokov minulého storočia pod 40 %.

Francúzsko: implementačné problémy a nutnosť následných korekcií

Volebné kvóty boli vo francúzskych podmienkach zavedené v roku 2000. V danom období pre komunálne voľby platilo, že každá kandidátna listina, ktorá bola podávaná v obci s populáciou presahujúcou úroveň 3 500 obyvate-

ľov, musela obsahovať rovnaký počet mužov a žien. Títo mali byť organizovaní v klastroch obsahujúcich vždy šesť osôb a v každom takomto klastrovi mala byť trojica mužov a trojica žien a to v akomkoľvek poradí. Schválená právna úprava obsahovala aj prísnu sankciu – nedodržanie požadovaných pravidiel vyvolávalo neplatnosť príslušnej kandidátnej listiny.

Už prvá praktická implementácia týchto pravidiel však poukázala na ich základnú nevýhodu. V komunálnych voľbách, ktoré sa konali v roku 2001, totiž v drvivej väčšine prípadov boli ženy umiestňované na posledné tri miesta takýchto klastrov. To viedlo k novelizácii príslušnej legislatívnej úpravy v roku 2007. Podľa novej právnej úpravy sa do praxe zaviedol alternačný systém, a to pri všetkých obciach s populáciou nad 3 500 obyvateľov.

V nateraz posledných komunálnych voľbách (2014) sa daný systém využil v prípade všetkých obcí, ktorých populácia presiahla hranicu 1 000 obyvateľov. Táto zmena bola do praxe zavedená ďalšou novelizáciou príslušných právnych predpisov. Súvisela, okrem iného, s tým, že vo francúzskych komunálnych voľbách sa dlhodobo využívajú dva volebné systémy: väčšinový dvojkolový volebný systém v malých obciach, a proporčný volebný systém vo väčších obciach. Kým však do roku 2013 bola hranica medzi malými a väčšími obcami určená populačnou veľkosťou 3 500 obyvateľov, od roku 2014 je táto hranica určená populačnou veľkosťou 1 000 obyvateľov.

Tieto zmeny v relevantnej právnej úprave mali niekoľko zaujímavých efektov. Po prvé, zastúpenie žien stúplo v kolektívnych zastupiteľských orgánoch väčších obcí významným spôsobom. Po druhé, v kolektívnych zastupiteľských orgánoch malých obcí aj naďalej jasne dominujú muži. (Murray 2010) Kým však ešte pred rokom 2014 toto konštatovanie platilo pre všetky obce s populáciou do 3 500 obyvateľov, v súčasnosti sa toto konštatovanie vzťahuje na obce s populáciou do 1 000 obyvateľov. Po tretie, až do roku 2013 bolo v komunálnych voľbách v malých obciach povolené využívanie inštitútu panašovania (išlo o tradičné panašovanie spočívajúce nielen v udeľovaní preferenčných hlasov, ale tiež v dopĺňaní kandidátnej listiny o osoby, ktoré pôvodne vôbec nekandidovali), čo umožňovalo voličom významným spôsobom upravovať kandidátne listiny. Zrušením inštitútu panašovania sa síce zabezpečila aplikovateľnosť volebných kvót zaručujúcich rovnocennú kandidatúru oboch pohlaví, no na druhej strane je toto zrušenie možné vnímať aj ako posun od 'priameho výberu v rámci zastupiteľskej demokracie', pri ktorej voliči nie sú závislí od akéhosi predvýberu a rozhodujú sa sami, kto ich bude zastupovať, k 'stranícky determinovanej zastupiteľskej demokracii', pri ktorej voličom ponuku vytvárajú strany, prípadne iné subjekty oprávnené podávať kandidátne listiny. A po štvrté, najmä v malých obciach došlo vo viacerých prípadoch k tomu, že predovšetkým menšie strany mali problém zostaviť kandidátne listiny, ktoré by spĺňali zákonné podmienky

zhodných podielov mužských a ženských kandidátov. Dôležitú rolu v tejto súvislosti zohrala skutočnosť, že francúzska politika (a to na všetkých úrovniach) 'patrila' tradične mužom a je jasné, že účinne fungujúci systém náboru, ktorý zabezpečí rovnomernú ponuku mužských a ženských kandidátov, nie je možné implementovať do prostredia, v ktorom absentuje záujem žien o politické funkcie.

Poľsko: zníženie možného efektu volebných kvót zmenou volebného systému

V Poľsku boli do života uvedené volebné kvóty v roku 2011. Legislatívci mali za to, že približne štvrtinové zastúpenie žien medzi obecnými poslancami bolo nedostatočné. V tejto súvislosti je ale zaujímavé, že v poľských podmienkach neboli zavedené kvóty zaručujúce rovnocenné podiely. Naopak, 35-percentná hranica na minimálne zastúpenie pre ktorékoľvek pohlavie (ak kandidátka listina obsahovala iba troch kandidátov, potom jeden z týchto kandidátov musel byť iného pohlavia ako zvyšní dvaja kandidáti) znamenalo, že aj naďalej bolo možné udržiavať väčšinové postavenie mužov. Spoločne s volebnou kvótou sa zaviedla aj sankcia pre jej nedodržanie, ktorá spočívala vo vylúčení kandidátnej listiny z volebnej súťaže. Táto však bola ešte podmienená, pretože zákonná úprava vyžadovala, aby príslušná volebná komisia poskytla subjektu, ktorý predložil kandidátnu listinu, trojdňovú lehotu na odstránenie zisteného nesúladu. K spomínanému vylúčeniu kandidátnej listiny tak mohlo prísť až po márnom uplynutí danej lehoty, alebo v prípade, že dotknutý subjekt zistený nesúlad odmietol odstrániť, respektíve pristúpil k zmenám, ktoré aj tak nezabezpečili súlad kandidátnej listiny s požadovaným stavom.

Aplikovateľnosť takto schválených volebných kvót ale bola znížená ešte pred ich prvým potenciálnym využitím (2014), a to prostredníctvom poslednej novelizácie volebných pravidiel. Podľa nových pravidiel ostáva proporcionálny volebný systém zachovaný iba v 66 mestách, ktoré majú postavenie okresu (*powiat*). Vo všetkých ostatných obciach sa volebný systém zmenil na väčšinový volebný systém s jednomandátovými volebnými obvody a s využitím princípu jednoduchšej väčšiny, pri ktorom je možný efekt volebných kvót nižší.

Slovinsko: experiment s postupným zvyšovaním volebnej kvóty

Už spomínanú nevýhodu spočívajúcu v nepripravenosti systému náboru kandidátov na zavedenie kvót je možné preklenúť napríklad postupným zvyšovaním hodnoty volebnej kvóty. K takémuto experimentu pristúpilo Slovinsko. V roku 2005 sa v slovinských podmienkach zaviedla volebná kvóta na úrovni 20 percent minimálneho zastúpenia oboch pohlaví a táto sa aplikovala po prvýkrát v komunálnych voľbách v roku 2006. Už o štyri roky neskôr

však volebná kvóta bola zvýšená o desať percent a o ďalšie štyri roky bola kvóta zvýšená o ďalších desať percent. Inými slovami, v roku 2014 bola volebná kvóta pre minimálne zastúpenie oboch pohlaví na kandidátnych listinách určená na hranici 40 percent. (Tabuľka č. 1)

Experimentovaniu sa nevyhol ani systém zoradovania kandidátov. Pre komunálne voľby v roku 2010 platilo, že minimálne každý tretí kandidát musí byť odlišného pohlavia než predchádzajúci dvaja kandidáti. V rámci komunálnych volieb konaných v roku 2014 však platilo, že pri zoradovaní kandidátov nachádzajúcich sa v prvej polovici kandidátnej listiny sa musí využiť alternačný systém a celkový podiel ktoréhokoľvek pohlavia na každej platne registrovanej kandidátnej listine nesmie byť nižší než 40 percent. V Slovinsku bola od začiatku zavedená do praxe tiež sankcia naviazaná na nespĺnenie podmienky dodržania volebnej kvóty, a to vo forme vylúčenia kandidátnej listiny z volebnej súťaže.

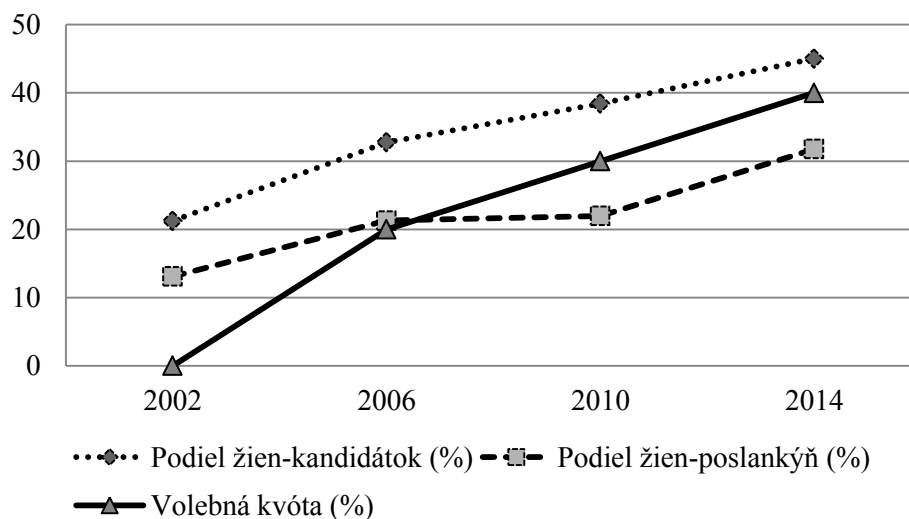
Dôvodom pre zavedenie spomínaných kvót bolo nízke zastúpenie žien v politike, a to nielen na lokálnej úrovni, ale predovšetkým na národnej úrovni. (Pinterič 2011) Ani zavedenie volebných kvót však nie je všeliakom a výsledky posledných komunálnych volieb naznačujú, že vplyv kvót je zatiaľ skôr legislatívne vynútený než spoločensky interiorizovaný (túto skutočnosť dokladuje fakt, že v prípadoch, kedy v druhom kole starostovských volieb stáli proti sebe mužský kandidát a ženský kandidát, v drvivej väčšine prípadov zvíťazil mužský kandidát).

Tabuľka č. 1: **Implementácia volebných kvót v Slovinsku a ich dopad**

Sledované kritérium	Rok konania volieb			
	2002	2006	2010	2014
Volebná kvóta (%)	0,00	20,00	30,00	40,00
Celkový počet kandidátov	23426	26721	26478	23336
Celkový počet žien-kandidátok	4976	8754	10176	10507
Podiel žien-kandidátok (%)	21,24	32,76	38,43	45,02
Celkový počet zvolených poslancov	3231	3386	3323	3365
Celkový počet zvolených žien-poslankýň	423	721	730	1069
Podiel žien-poslankýň (%)	13,09	21,29	21,97	31,77

Zdroj: Štatistický úrad republiky Slovinska.

Graf č. 1: Vývoj volebných kvót, podielu žien-kandidátok a podielu žien-poslankýň

Zdroj: Štatistický úrad republiky Slovinska.

Slovensko: volebné kvóty ako neželaný nástroj

Relevantní politickí aktéri minimálne od druhej polovice 90. rokov 20. storočia opakovane a explicitne manifestovali podporu rodovej rovnosti (naposledy napr. vládnym uznesením č. 71/2015, ktorým bol schválený návrh „Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike“). Problematika volebných kvót však počas celého tohto obdobia zostávala marginalizovaná. Pokusy o otvorenie diskusie týkajúcej sa tejto témy boli skôr nesystematické, podnety vychádzali často iba z politicky sterilného akademického prostredia, prípadne z prostredia občianskych aktivistov bez príslušnej politickej podpory (parlamentné politické strany dlhodobo proklamujú podporu rodovej rovnosti, no volebné kvóty nie sú obsiahnuté v ich programoch) a vo viacerých prípadoch sa objavila dokonca tendencia apriórneho odmietania tohto nástroja ako viac škodlivého než prínosného nástroja. Takéto odmietanie sa pri tom neobjavovalo iba v rurálnom prostredí, ktoré je všeobecne považované v spoločenských otázkach za konzervatívnejšie, ale tiež v urbánnom prostredí. (Krivý 2013) Okrem toho, v slovenských podmienkach možno stále naraziť na rodové stereotypy, nedostatočné a donedávna i metodicky nesystematické venovanie sa téme rodovej rovnosti v rámci štátom zabezpečeného systému tzv. politického vzdelávania (ako pomyselného ekvivalentu k napr. nemeckému systému *politische Bildung*), fragmentovanosť

aktérov podporujúcich presadzovanie rodovej rovnosti, nesystematická nábo-
rová činnosť potenciálnych elít (*elite recruitment*) zo strany politických subjek-
tov na všetkých politických úrovniach, a v neposlednom rade i nedostatočné
pozitívne príklady z politickej praxe (napr. počty členov žien vo vládných
kabinetoch boli od roku 1989 výrazne nízke; prípadne prezentovanie rozpadu
vlády jedinej doterajšej predsedníčky vlády ako 'neschopnosti či nepriprave-
nosti ženy zastávať takúto funkciu'³). Na druhej strane ale platí, že existujú
výskumy potvrdzujúce prehlbujúce sa spoločenské povedomie o nízkom, resp.
nedostatočnom zastúpení žien v politických štruktúrach a o existujúcej
mocenskej pohlavnej asymetrii. (Napr. Gyárfášová et al. 2008) V období pred
vstupom do EÚ bolo Slovensko nateraz najbližšie k zavedeniu volebných kvót.
Všetky tri návrhy predložené v relatívne krátkom období (2001 – 2004) však
boli odmietnuté a to naprieč celým politickým spektrom, a proti hlasovali
nielen poslanci mužského pohlavia, ale aj poslankyne ženského pohlavia.

Pokiaľ ide o politickú prax, celkom jasne sa ukazuje, že politické zastúpenie
žien na lokálnej úrovni je výrazne vyššie, než je tomu na regionálnej alebo
národnej úrovni. V tejto súvislosti je ale zaujímavé, že ani lokálna úroveň nie je
jednoliata, pretože populačná veľkosť obce sa javí ako hlavný diferenciačný
faktor ovplyvňujúci úspech žien v komunálnych voľbách. Platí, že v populačne
menších obciach sa ženský kandidáti presadzujú vo vyššej miere. (Filadelfiová
et al. 2000: 54-56) Podľa Bitušikovej (2005) i Bútorovej a Filadelfiovej (2011)
však možno badať dlhodobu pozitívny trend spočívajúci v postupnom náraste
zastúpenia žien v politike. Ak sa napríklad zameriame na podiel úspešných
ženských kandidátok na funkciu starostu/primátora, potom má trend
nasledovnú podobu: 15,2 % (1994), 17,5 % (1998), 18,6 % (2002), 20,7 %
(2006), 21,2 % (2010) a 23,0 % (2014). Navyše, berúc do úvahy tézu vplyvu
veľkosti obce, aj u najväčších obcí (miest) možno zaznamenať postupný
pozitívny trend. Kým napríklad zo súčasných 71 okresných miest (teda po-
myselných centier a sub-centier, kde sa tradične sústreďuje aj záujem
politických strán) pôsobila žena v pozícii primátora po komunálnych voľbách
v roku 1990 iba v jedinom meste a po každých nasledujúcich troch komunál-
nych voľbách obsadili funkciu primátora vždy iba dve kandidátky, v roku 2006
boli úspešné tri kandidátky, v roku 2010 šesť kandidátok a v roku 2014
dokonca osem kandidátok, pričom jedna z nich dokázala zvíťaziť aj v jednom
z krajských miest. Pre dokreslenie je vhodné uviesť, že takýto trend je bada-
ateľný aj pri členoch mestských zastupiteľstiev týchto miest, pretože napríklad
v roku 1994 bolo zastúpenie žien v daných zastupiteľstvách necelých 18 %, no
už v roku 2014 to bolo viac ako 22 %.

³ „Iveta Radičová je slabá premiérka, bez schopnosti riadiť takú komplikovanú štruktúru ako je vláda Slovenskej republiky...“ (Róbert Fico, 26. 10. 2011)

Tabuľka č. 2: Komparácia zavádzania pohlavných volebných kvót v krajinách EÚ a vývoj podielu žien-političiek v zastupiteľských orgánoch obcí

Krajiny EÚ	Priznanie volebného práva ženám	Európska charta miestnej samosprávy		Volebné kvóty			Rok zavedenia lokálnych volebných kvót	Výnimky z volebných kvót	Penále pri nedodržaní kvót v rámci komunálnych volieb			Podiel žien-političiek v kolektívnych zastupiteľských orgánoch obcí		
		Podpísanie	Účinnosť	Parlamentné	Lokálne	Stranícke			Neplatnosť	Finančné	Symbolické	1990 - 1995	2000 - 2005	2010 - 2015
Belgicko	1948	1985	2004	K (M = Z±1)	K (50 %)		1994		X			20	27	38
Bulharsko	1944	1994	1995									(-)	26	25
Cyprus	1960	1986	1988									(-)	20	20
Česká republika	1920	1998	1999									(-)	25	26
Dánsko	1915	1985	1988	(1988 - 1990)	(1988 - 1990)	(1977 - 1996)	1988					28	26	31
Estónsko	1918	1993	1995									24	30	25
Fínsko	1906	1990	1991									30	36	37
Francúzsko	1944	1985	2007	K (50 %)	K (50 %)	X	2000	< 1.000 obyv.	X			22	35	34
Grécko	1952	1985	1990	K (1/3)	K (1/3)	X	2010		X			4	12	14
Holandsko	1919	1988	1991			X						22	26	25
Chorvátsko	1945	1997	1998			X						(-)	15	13
Írsko	1928	1997	2002	K (30 %-40 %)						X		14	18	16
Litva	1918	1996	1999			X						20	18	24
Lotyšsko	1918	1996	1997									38	42	31
Luxembursko	1919	1985	1988			X						10	24	22
Maďarsko	1918	1992	1994			X						22	28	29
Malta	1947	1993	1994			X						(-)	20	17
Nemecko	1918	1985	1988			X						22	24	27
Poľsko	1918	1993	1994	K (35 %)	K (35 %)	X	2011		X			16	18	25
Portugalsko	1936/1976	1985	1991	K (33 %)	K (33 %)			< 7.500 voličov		X	X	11	(-)	30
Rakúsko	1918	1985	1988			X						(-)	(-)	23
Rumunsko	1946	1994	1998	K (bez %)		X						(-)	12	14
Slovensko	1920	1999	2000			X						(-)	21	22
Slovinsko	1945	1994	1997	K (35 %)	K (40 %)	X	2005		X			11	13	22
Španielsko	1931	1985	1989	K (1 z 3) / K (2 z 5)	K (40 %)	X			X			11	31	40
Švédsko	1921	1988	1989			X						41	45	43
Taliansko	1945	1985	1990	(1994 - 1995)	K (rôzne %)	X	2003	regionálne	X	X		22	17	19
Veľká Británia	1928	1997	1998			X						25	29	29

Zdroje: relevantné právne predpisy, Sundström (2013), relevantné volebné štatistické prehľady v skúmaných krajinách.

Bez ohľadu na uvedené však stále platí, že daný stav je neuspokojivý. (Gyárfášová et al. 2008) Tento záver sa dá odvodiť aj z požiadavky tzv. 'kritickej masy' (*critical mass*) na úrovni 30 %, ktorá je viacerými autormi považovaná za pomyselné minimum v zastúpení žien, ak má byť dosiahnutý efekt ich výraznejšieho presadenia sa v politike. (Napr. Childs – Krook 2008)

Záver

K volebným kvótam v doterajšom období pristúpilo iba niekoľko krajín EÚ. Tieto využili odlišné dizajny a zaznamenali tiež diferencované výstupy. Komparácia krajín EÚ (tabuľka č. 2), pri tom poukazuje na nasledovné:

- s výnimkou Poľska a Slovinska, volebné kvóty pre komunálne voľby zaviedli signatárske krajiny Európskej charty miestnej samosprávy;
- s výnimkou Poľska, volebné kvóty pre komunálne voľby zaviedli krajiny, v ktorých bolo ženám priznané volebné právo v neskoršom období (30. – 50. roky minulého storočia);
- vo všetkých krajinách, kde boli zavedené volebné kvóty pre komunálne voľby a zároveň aj pre parlamentné voľby, došlo k významnému nárastu podielu žien v miestnych kolektívnych zastupiteľských orgánoch; talianska skúsenosť tento trend nepotvrďuje, no zároveň platí, že v Taliansku boli volebné kvóty pre parlamentné voľby zrušené;
- s výnimkou Portugalska, vo všetkých krajinách, kde boli zavedené volebné kvóty pre komunálne voľby, bola zavedená sankcia vyhlásenia neplatnosti kandidátnych listín, ktoré nespĺňajú zákonne podmienky nastavenia volebných kvót;
- Taliansko a Portugalsko zaviedli aj finančné sankcie pri podaní kandidátnych listín, ktoré nespĺňajú zákonne podmienky nastavenia volebných kvót (Portugalsko zaviedlo tiež symbolickú sankciu spočívajúcu vo zverejnení informácie o nesplnení zákonných podmienok nastavenia volebných kvót);
- s výnimkou Poľska a Slovinska, volebné kvóty pre komunálne voľby zaviedli tzv. 'franko-krajiny'/'Napoleonské krajiny' (Hesse – Sharpe 1991; Swianiewicz 2014), resp. 'juhoeurópske krajiny'. (John 2001)

Volebné kvóty sú iba jedným z možných nástrojov, ktoré potenciálne smerujú k vyrovnávaniu šancí oboch pohlaví vo volebnej súťaži. Na druhej strane ale platí aj to, že práve potenciálnosť tohto nástroja je často prehliadaná a podporovatelia tohto nástroja nezriedka opomínajú význam jeho dizajnu vzhľadom na podmienky, do ktorého má byť implementovaný. V porovnaní s mnohými inými nástrojmi je totiž pri ňom jasne identifikovateľná senzitivita na spomínané podmienky a v tejto súvislosti nie je vhodné 'slepé' preberanie nejakého pomyselného zahraničného modelu. Naopak, viaceré krajiny využili určitý typ inkrementalizmu (napr. postupné zvyšovanie kvót v Slovinsku či

potrebná optimalizácia systému zoraďovania kandidátov vo Francúzsku). Navyše, zavedenie kvót nie je automaticky tou zárukou, ktorá zabezpečí vysoký podiel žien v týchto orgánoch. Rolu tu hrajú také fenomény ako napríklad politická kultúra, sociálno-ekonomická pozícia žien v spoločnosti, či dokonca korupcia. (Např. Sundström – Wängnerud 2014)

Pokiaľ ide o výskumné hypotézy, prvá z formulovaných hypotéz [H1] bola potvrdená iba čiastočne, a to vďaka tomu, že okrem tzv. franko-krajín, zákonné volebné kvóty boli zavedené aj v Poľsku a Slovinsku. Na margo toho je však potrebné upozorniť práve na zhodu v prípade uvedených franko-krajín.

I druhá z formulovaných hypotéz [H2] bola potvrdená iba čiastočne. Zatiaľ čo totiž vo väčšine krajín, ktoré implementovali zákonné volebné kvóty, je viditeľný signifikantný kvantitatívny nárast podielu žien v kolektívnych rozhodovacích zastupiteľských orgánoch obcí, Taliansko tento trend nepotvrďuje. Navyše, preferenčné hlasovanie, ktoré sa využíva napríklad v Grécku, umožňuje voličom upravovať pozíciu jednotlivých kandidátov na kandidátnych listinách, čo v konečnom dôsledku môže potenciálne viesť k znižovaniu účinku zákonných volebných kvót. Extrémnym príkladom je v tomto prípade Poľsko, kde zmenou volebného systému došlo k oslabeniu efektu volebných kvót vo väčšine obcí.

Ako upozorňuje napríklad Mládeková (2012), na Slovensku sú kvóty marginalizovanou, či v podaní niektorých aktérov tvorby verejných politík dokonca odmietanou témou. To ale neznamená, že túto tému je potrebné v slovenských podmienkach uzavrieť natrvalo. Naopak, ako ukazujú príklady z iných krajín, politické okno je možné otvoriť aj v spoločnostiach, ktoré boli dlhodobo proti aktívnejšiemu zapájaniu žien do politiky. Jednoznačne pozitívne ale možno hodnotiť skutočnosť, že aj napriek absencii tohto nástroja v politickej praxi je badateľný pozitívny trend vo voličskom správaní, a to nielen vo vzťahu k nárastu žien-kandidátok, ale aj k ich úspešnosti.

Daniel Klimovský v súčasnosti pôsobí na Fakulte sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave. Okrem toho úzko spolupracuje tiež s Filozofickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci. Zároveň je Ambasadom Regional Studies Association pre Slovensko, spolupredsedačim pracovnej skupiny venovanej lokálnym verejným politikám pri NISPACE, ako aj členom riadiacej komisie a výkonného výboru programu COST IS 1207: "Local Public Sector Reforms in Europe: An International Comparison (LocRef)". V neposlednom rade je tiež koordinátorom akademickej iniciatívy POL-LOC (Policy Making and Politics at the Local Level), ktorá spája akademikov pôsobiacich na viac ako dvoch desiatkach univerzít v 16 európskych krajinách. Odborne sa venuje predovšetkým politickým a administratív-

ným otázkam týkajúcim sa postavenia a pôsobenia miestnej a regionálnej samosprávy.

LITERATÚRA

- ALIBEGOVIĆ, D. J. – SLIJEPČEVIĆ, S. – ŠIPIĆ, J., 2013: The gender gap among local representatives: A potential for local development? In: Egner, B. – Sweeting, D. – Klok, P.-J. (eds.): *Local Councillors in Europe*. Berlin: Springer, s. 49-67.
- BACCHI, C. L. 2006: Arguing for and against Quotas: Theoretical Issues. In: Dahlerup, D. (ed.): *Women, Quotas and Politics*. New York/London: Routledge, s. 32-51.
- BITUŠÍKOVÁ, A. 2005: (In)Visible Women in Political Life in Slovakia. In: *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, roč. 41, č. 6, s. 1005-1021.
- BODNAR, A. – ŚLEDZIŃSKA-SIMON, A. 2013: Gender Equality from Beneath: Electoral Gender Quotas in Poland. In: *Canadian Journal of Law and Society*, roč. 28, č. 2, s. 151-168.
- BRAUN, D. – GILARDI, F. 2006: Taking 'Galton's Problem' Seriously: Towards a Theory of Policy Diffusion. In: *Journal of Theoretical Politics*, roč. 18, č. 3, s. 298-322.
- BÚTOROVÁ, Z. – FILADELFIOVÁ, J. 2011: Parlamentné voľby 2010 v rodovej perspektíve. In: Bútorová, Z. et al.: *Slovenské voľby '10: Šanca na zmenu*. Bratislava: IVO.
- CAUL, M. 2001: Political Parties and the Adoption of Candidate Gender Quotas: A Cross-national Analysis. In: *Journal of Politics*, roč. 63, č. 4, s. 1214-1229.
- CHEN, L.-J. 2010: Do Gender Quotas Influence Women's Representation and Policies? In: *The European Journal of Comparative Economics*, roč. 7, č. 1, s. 13-60.
- CHILDS, S. – KROOK, M. L. 2008: Critical Mass Theory and Women's Political Representation. In: *Political Studies*, roč. 56, č. 3, s. 725-736.
- DAHLERUP, D. 2007: Electoral Gender Quotas: Between Equality of Opportunity and Equality of Results. In: *Representation*, roč. 43, č. 2, s. 73-92.
- DAHLERUP, D. (ed.) 2006: *Women, Quotas and Politics*. New York/London: Routledge, s. 32-51.
- DAHLERUP, D. 1988: From a Small to a Large Minority: Women in Scandinavian Politics. In: *Scandinavian Political Studies*, roč. 11, č. 4, s. 275-297.
- DAHLERUP, D. – FREIDENVALL, L. 2010: Judging gender quotas: predictions and results. In: *Policy & Politics*, roč. 38, č. 3, s. 407-425.
- DAVIDSON-SCHMICH, L. K. 2006: Implementation of Political Party Gender Quotas Evidence from the German Länder 1990–2000. In: *Party Politics*, roč. 12, č. 2, s. 211-232.
- DOLLAR, D. – FISMAN, R. – GATTI, R. 2001: Are women really the "fairer" sex? Corruption and women in government. In: *Journal of Economic Behavior & Organization*, roč. 46, č. 4, s. 423-429.

- DUBROW, J. K. 2011: The importance of party ideology: Explaining parliamentary support for political party gender quotas in Eastern Europe. In: *Party Politics*, roč. 17, č. 5, s. 561-579.
- EVERTZEN, A. 2001: *Gender and Local Governance*. The Hague: Netherlands Development Organisation.
- FILADELFIOVÁ, J. – BÚTOROVÁ, Z. – GYÁRFÁŠOVÁ, O. 2002: Ženy a muži v politike. In: Kollár, M. – Mesežnikov, G. (eds.): *Slovensko 2002: Súhrnná správa o stave spoločnosti I*. Bratislava: IVO, s. 333-345.
- FILADELFIOVÁ, J. – RADICOVÁ, I. – PULIŠ, P. 2000: *Ženy v politike*. Bratislava: S.P.A.C.E./MPSVaR SR.
- FLOGE, L. – MERRIL, D. M. 1986: Tokenism Reconsidered: Male Nurses and Female Physicians in a Hospital Setting. In: *Social Forces*, roč. 64, č. 4, s. 925-947.
- FRANCESCHET, S. – KROOK, M. L. – PISCOPO, J. M. (eds.) 2012: *The Impact of Gender Quotas*. New York: Oxford University Press.
- FREIDENVALL, L. – DAHLERUP, D. – SKJEIE, H. 2006: The Nordic Countries: An Incremental Model. In: Dahlerup, D. (ed.): *Women, Quotas and Politics*. New York/London: Routledge, s. 55-82.
- FREIDENVALL, L. – KROOK, M. L. 2011: Discursive Strategies for Institutional Reform: Gender Quotas in Sweden and France. In: Krook, M. L. – MacKay, F. (eds.): *Gender, Politics and Institutions: Towards a Feminist Institutionalism*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, s. 42-57.
- FUNK, N. – MÜLLER, M. (eds.) 1993: *Gender Politics and Post-Communism: Reflections from Eastern Europe and the Former Soviet Union*. New York: Routledge.
- GALLIGAN, Y. – CLAVERO, S. – CALLONI, M. 2007: *Gender Politics and Democracy in post-socialist Europe*. Opladen: Barbara Budrich.
- GELB, J. – PALLEY, M. L. 2008: *Women & Politics around the World: A Comparative History and Survey*. Santa Barbara: ABC-CLIO.
- GETIMIS, P. – HLEPAS, N.-K. 2013: Municipal councilors as interest mediators: Roles, perceptions and enactment. In: Egner, B. – Sweeting, D. – Klok, P.-J. (eds.): *Local Councillors in Europe*. Berlin: Springer, s. 183-206.
- GYÁRFÁŠOVÁ, O. – BÚTOROVÁ, Z. – FILADELFIOVÁ, J. 2008: Ženy a muži vo verejnom a politickom živote. In: Bosá, M. – Bútorová, Z. – Filadelfiová, J. – Gyárfášová, O. – Minarovič, M. – Sekulová, M. – Šumšalová, S. – Velšic, M.: *Ona a on na Slovensku: Zaoštréné na rod a vek*. Bratislava: IVO, s. 265-289.
- HEINELT, H. – HLEPAS, N.-K. 2006: Typologies of local government systems. In: Bäck, H. – Heinelt, H. – Magnier, A. (eds.): *The European Mayor: Political Leaders in the Changing Context of Local Democracy*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, s. 21-42.
- HESSE, J. J. – SHARPE, L. J. 1991: Local Government in International Perspective: Some Comparative Observations. In: Hesse, J. J. – Sharpe, L. J. (eds.): *Local Government and Urban Affairs in International Perspective: Analyses of Twenty Western Industrialised Countries*. Baden-Baden: Nomos, s. 603-621.

- HOOGHE, M. – QUINTELIER, E. 2014: Political participation in European countries: The effect of authoritarian rule, corruption, lack of good governance and economic downturn. In: *Comparative European Politics*, roč. 12, č. 2, s. 209-232.
- HUGHES, M. M. – PAXTON, P. 2008: Continuous Change, Episodes, and Critical Periods: A Framework for Understanding Women's Political Representation over Time. In: *Politics & Gender*, roč. 4, č. 2, s. 233-264.
- JANHERT, G. – GOGISH, J. – HAHN, D. – NICKEL, H. M. – PEILN, I. – SCHAFGEN, K. (eds.) 2001: *Gender in Transition in Eastern and Central Europe Proceedings*. Berlin: Humboldt University.
- JANOVÁ, M. – SINEAU, M. 1992: Women's Political Participation in Political Power in Europe: An Essay in East-West Comparison. In: *Women's Studies International Forum*, roč. 15, č. 1, s. 115-128.
- JAQUETTE, J. – WOLCHIK, S. (eds.) 1999: *Women and Democracy: Latin America and Central and Eastern Europe*. Baltimore: John Hopkins University Press.
- JOHANSSON, V. 2006: Gendered Roads to Mayorship in Different Welfare States. In: Bäck, H. – Heinelt, H. – Magnier, A. (eds.): *The European Mayor. Political Leaders in the Changing Context of Local Democracy*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, s. 99-121.
- JOHN, P. 2001: *Local Governance in Western Europe*. New York: Sage.
- KANTER, R. M. 1977: Some Effects of Proportions on Group Life: Skewed Sex Ratios and Responses to Token Women. In: *The American Journal of Sociology*, roč. 82, č. 5, s. 965-990.
- KANTOLA, J. 2010: *Gender and the European Union*. New York/London: Palgrave Macmillan.
- KARAM, A. (ed.) 1998: *Women in Parliament: Beyond Numbers*. Stockholm: IDEA.
- KENNY, M. – MACKAY, F. 2014: When Is Contagion Not Very Contagious? Dynamics of Women's Political Representation in Scotland. In: *Parliamentary Affairs*, roč. 67, č. 4, s. 866-886.
- KENNY, M. – VERGE, T. 2013: Decentralization, Political Parties, and Women's Representation: Evidence from Spain and Britain. In: *Publius: The Journal of Federalism*, roč. 43, č. 1, s. 109-128.
- KRIVÝ, V. (ed.) 2013: *Ako sa mení slovenská spoločnosť*. Bratislava: Sociologický ústav SAV.
- KROOK, M. L. 2014: Electoral Gender Quotas: A Conceptual Analysis. In: *Comparative Political Studies*, roč. 47, č. 9, s. 1268-1293.
- KROOK, M. L. 2009: *Quotas for Women in Politics: Gender and Candidate Selection Reform Worldwide*. Oxford: Oxford University Press.
- KROOK, M. L. – MACKAY, F. (eds.) 2011: *Gender, Politics and Institutions: Towards a Feminist Institutionalism*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- KROOK, M. L. – MESSING-MATHIE, A. 2013: Gender Quotas and Comparative Politics: Past, Present, and Future Research Agendas. In: *Politics & Gender*, roč. 9, s. 299-328.
- LARSERUD, S. – TAPHORN, R. 2006: *Designing for Equality: Best-fit, Medium-fit and Non-favourable Combinations of Electoral Systems and Gender Quotas*. Stockholm: IDEA.

- LOTT, J. R. – KENNY, L. W. 1999: Did Women's Suffrage Change the Size and Scope of Government? In: *Journal of Political Economy*, roč. 107, č. 6, s. 1163-1198.
- LOUGHLIN, J. – HENDRIKS, F. – LIDSTRÖM, A. (eds.) 2011: *The Oxford Handbook of Local and Regional Democracy in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- LOVENDUSKI, J. 2005a: *Feminizing Politics*. Cambridge: Polity Press.
- LOVENDUSKI, J. (ed.) 2005b: *State Feminism and Political Representation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LOVENDUSKI, J. 1997: Gender Politics: A Break-through for Women? In: *Parliamentary Affairs*, roč. 50, č. 4, s. 708-719.
- LOVENDUSKI, J. – NORRIS, P. (eds.) 1993: *Gender and Party Politics*. London: Sage Publications.
- McCANN, J. 2013: Electoral quotas for women: an international overview. In: *Parliamentary Library Research Paper of the Parliament of Australia*, č. 2013-14.
- MATLAND, R. E. – MONTGOMERY, K. A. (eds.) 2003: *Women's Access to Political Power in Post-Communist Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- MICHELS, A. 2012: Citizen Participation in Local Policy Making: Design and Democracy. In: *International Journal of Public Administration*, roč. 35, č. 4, s. 285-292.
- MLÁDEKOVÁ, E. 2012: Women in economic decision making in the Slovak Republic: Comments paper – Slovak Republic. Príspevok prezentovaný na 4. medzinárodnej konferencii 'Democracy as Idea and Practice' (Nórsko, 10. – 11. 1. 2013).
- MOGHADAM, V. M. 2010: Gender, Politics, and Women's Empowerment, In: Leicht, K. T. – Jenkins, J. C. (eds.): *Handbook of Politics: State and Society in Global Perspective*. New York: Springer, s. 279-303.
- MOTTLOVÁ, M. 2015: Gender Quotas and the Problem with Descriptive Representation. In: *Human Affairs*, roč. 25, č. 2, s. 131-141.
- MURRAY, R. 2010: *Parties, Gender Quotas and Candidate Selection in France*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- MURRAY, R. – KROOK, M. L. – OPELLO, K. A. R. 2012: Why Are Gender Quotas Adopted? Party Pragmatism and Parity in France. In: *Political Research Quarterly*, roč. 65, č. 3, s. 529-543.
- NORRIS, P. 2006: The Impact of Electoral Reform on Women's Representation. In: *Acta Politica*, roč. 41, s. 197-213.
- NYIRI, Z. – VENGROFF, R. 2005: The Gender Gap in Local Political Leaderships in Central and Eastern Europe. In: Soós, G. – Zentai, V. (eds.): *Faces of Local Democracy: Comparative Papers from Central and Eastern Europe*. Budapest: OSI/LGI, s. 79-121.
- PAGE, E. C. – GOLDSMITH, M. J. F. 1987: *The Central and Local Government Relations: A Comparative Analysis of Western European Unitary States*. Beverly Hills: Sage.
- PHILLIPS, A. 1995: *The Politics of Presence*. Oxford: Clarendon.
- PINI, B. – McDONALD, P. (eds.) 2011: *Women and Representation in Local Government*. New York/London: Routledge.

- PINTERIČ, U. 2011: Developing a Parliamentary Seniority System: A Case Study of Slovenia. In: Problems of Post-Communism, roč. 58, č. 6, s. 36-47.
- RAKUŠANOVÁ, P. 2002: Ženy na kandidátkách politických stran a srovnání se zahraničím. In: Linke, L. – Mrklas, L. – Seidlová, A. – Sokol, P. (eds.): Volby do Poslanecké sněmovny. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- RAO, N. 2005: The Representation of Women in Local Politics. In: Politics and Policy, roč. 33, č. 2, s. 323-339.
- REUSCHMEYER, M. 1998: Women in the Politics of Post-Communist Eastern Europe. New York: M. E. Sharpe.
- SCHAAP, L. – DAEMEN, H. (eds.) 2012: Renewal in European Local Democracies: Puzzles, Dilemmas and Options. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- SCHAAP, L. – GEURTZ, C. – DE GRAAF, L. – KARSTEN, N. 2010: Innovations in Sub-National Government in Europe. In: Política y Sociedad, roč. 47, č. 3, s. 145-163.
- SCHILLER, T. (ed.) 2011: Local Direct Democracy in Europe. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- SINEAU, M. 2003: Genderware: The Council of Europe and the Participation of Women in Political Life. Strasbourg: The Council of Europe Publishing.
- SLOAT, A. 2004: Where are the women? Female political visibility in EU accession states. In: Transitions, roč. 44, č. 1, s. 45-58.
- SOMANI, A. 2013: The use of gender quotas in America: Are voluntary party quotas the way to go? In: William & Mary Law Review, roč. 54, č. 4, s. 1451-1488.
- SQUIRES, J. 2007: The New Politics of Gender Equality. New York: Palgrave.
- STADELMANN, D. – PORTMANN, M. – EICHENBERGER, R. 2014: Politicians and Preferences of the Voter Majority: Does Gender Matter? In: Economics & Politics, roč. 26, č. 3, s. 355-379.
- SUNDSTRÖM, A. 2013: Women's local political representation within 30 European countries: A comparative dataset on regional figures. In: QoG Working Paper Series, č. 2013:18.
- SUNDSTRÖM, A. – WÄNGNERUD, L. 2014: Corruption as an obstacle to women's political representation: Evidence from local councils in 18 European countries. In: Party Politics, (published online before print) – doi: 10.1177/1354068814549339.
- SWIANIEWICZ, P. 2014: An Empirical Typology of Local Government Systems in Eastern Europe. In: Local Government Studies, roč. 40, s. 292-311.
- VERGE, T. 2013: Regulating gender equality in political office in Southern Europe: The cases of Greece, Portugal and Spain. In: Representation, roč. 49, č. 4, s. 439-452.
- VERGE, T. 2012: Institutionalising Gender Equality in Spain: From Party Quotas to Electoral Gender Quotas. In: West European Politics, roč. 35, č. 2, s. 395-414.
- VERGE, T. – DE LA FUENTE M. 2014: Playing with different cards: Party politics, gender quotas and women's empowerment. In: International Political Science Review, roč. 35, č. 1, s. 67-79.
- VERHELST, T. – REYNAERT, H. – STEYVERS, K. 2013: Political recruitment and career development of local councillors in Europe. In: Egner, B. – Sweeting, D. – Klok, P.-J. (eds.): Local Councillors in Europe. Berlin: Springer, s. 17-37.

- WÄNGNERUD, L. 2009: Women in Parliaments: Descriptive and Substantive Representation. In: *Annual Review of Political Science*, roč. 12, s. 51-69.
- WILLIAMS, Ch. L. 1989: *Gender Differences at Work: Women and Men in Nontraditional Occupations*. Berkeley: University of California Press.
- WILLIAMS, S. (ed.) 2009: *Constituting Equality: Gender Equality and Comparative Constitutional Law*. London: Cambridge University Press.
- WOLLMANN, H. 2009: The Ascent of the Directly Elected Mayor in European Local Government in West and East. In: Reynaert, H. – Steyvers, K. – Delwit, P. – Pilet, J.-B. (eds.): *Local Political Leadership in Europe: Town Chief, City Boss or Loco President?* Brugge/Baden-Baden: Vanden Broele/Nomos Verlag, s. 115-148.